

LIELINIEKU VARAS LAIKA BADS LATVIJĀ 1919. GADĀ

Paulis Gavars,
Dr. hist.

Atslēgas vārdi: *pārtikas jautājums, bads, iedzīvotāju izmiršana, sabiedroto palīdzība, pārtikas ieviešana*

Ievads

Rakstot par komunistu varas laiku Latvijā 1919. gadā un tās krišanas cēloņiem, vēsturnieki parasti ir uzsvēruši teroru, nepieņemamo agrārjautājuma risinājumu, valsts aparāta birokratizēšanos, komunistu, sevišķi vadītāju, privileģēto stāvokli, nemitīgo pārtikas apgādes pasliktināšanos un badu. 1919. gada pavasarī tas iedzīvotājos izraisīja nemieru. Bija pat atklātas sacelšanās gadījumi un izveidojās pret lieliniekiem vērsta partizānu (zaļo gvardu jeb zaļās armijas) kustība, plašumā vērsās latviešu strēlnieku dezertēšana no sarkanās armijas. Rakstnieks Linards Laicens jau 1919.–1920. gadā atklāti rakstīja, ka komunistu varas krišanu noteica nevis ārējs, bet iekšējs faktors — komunisti zaudēja tautas atbalstu: “Padomju Latvija krita no iekšējā sabrukuma, jo viņai izslidēja no apakšas tas pamats, uz kura tai bija vienīgi iespējams balstīties, t. i., darba tautas atbalsts.”¹ Pirmajā Latvijas Republikā šāds viedoklis bija vispārpieņemts.

Turpretim Padomju Latvijā, sevišķi stagnācijas laikā, tika izstrādāta vienkāršota un gluda 1919. gada vēstures koncepcija. Iznāca grāmatas un publikācijas presē, kurās minēti skaitļi, kas it kā apliecināja lielinieku 1919. gada varas laika sasniegumus dažādās jomās. Ja spriež tīri formāli pēc lielinieku 1919. gada atskaitēm, tad tā arī iznāk. Padomju Latvijas laikā iznākušajos vēstures apcerējumos vārds “bads” tikpat kā netika minēts. Katastrofālā cilvēku miršana arī no

bada un viņu pilnīgā nespēja strādāt netika atspoguļota. Lielinieku 1919. gada varas laiku parasti attēloja pēc shēmas: bija gan zināmas grūtības apgādē un kļūdas, ko noteicis kara posts un pieredzes trūkums, jo lielinieki pirmo reizi cilvēces vēsturē sākuši celt sociālismu, taču kopumā viss darbs sekmīgi virzījies uz priekšu. Padomju Latvija 1919. g. pavasarī esot kritusi ārējā faktora — vācu dzelzs divīzijas un baltvācu Baltijas landesvēra pārspēka priekšā.

Vēsturnieki Edgars Andersons, Arnolds Aizsilnieks un Ādolfs Šilde, kuri pēc Otrā pasaules kara atradās trimdā ārzemēs, savos darbos ir raksturojuši Latvijas lielinieku saimniecisko politiku 1919. gadā un norādījuši uz viņu varas laika badu. A. Aizsilnieks aplūkojis arī, kādi ir Latvijas parādi ārvalstīm par pārtikas un citu preču piegādēm, un Amerikas palīdzības misijas darbu.²

Trešās atmodas laikā un pēc neatkarības atjaunošanas pārtikas jautājuma risināšana ieskicēta īsu pārskatu veidā, neaplūkojot apgādes pasliktināšanās un bada ietekmi uz iekšpolitisko situāciju valstī. To cēloņu vidū, kas veicināja boļševisma krišanu Latvijā 1919. gadā, bads parasti nav pieminēts. Tomēr vairāki vēsturnieki, rakstot par plašākiem tematiem, ir pamatoti norādījuši uz pārtikas apgādes nemitīgo pasliktināšanos un bada ietekmi uz iedzīvotāju politisko noskaņojumu. Gunārs Kurlovičs šai sakarā konstatē: “Bads vissmagāk skāra strādniekus, kuri sāka masveidīgi novērsties no boļševisma idejām.”³ Arī

vēsturnieks Valdis Blūzma ir uzsvēris: “Visasākais 1919. gada Padomju Latvijā bija un palika pārtikas jautājums.”⁴ Trūcīgā pārtikas apgāde un bads, kas aptvēra visu Latvijas teritoriju, gan pilsētas, gan laukus, tiešām arī politiski bija visasākais jautājums. No pārtikas trūkuma cieta gandrīz visi Latvijas iedzīvotāji.

Šā raksta mērķis ir ne tikai detalizētāk aplūkot šo jautājumu, parādot lielinieku varas laika bada vispārējo raksturu, iedzīvotāju masveida izmiršanu no bada un tā izraisītajām slimībām, bet arī akcentēt pārtikas apgādes pasliktināšanās un bada saistību ar iekšpolitisko situāciju. Bads izraisīja iedzīvotāju, arī strādnieku, dziļu vilšanos un neapmierinātību ar lielinieku varu. Tas saasināja iekšpolitisko situāciju un bija viens no svarīgākajiem faktoriem, kuri noteica lielinieku varas sabrukumu. Turpretim Rietumu lielvalstu (1919. gada pirmajā pusē galvenokārt ASV) labības un citu produktu piegādes, paglābjot lielu skaitu cilvēku no drausmīgām ciešanām, slimībām un pat bada nāves, veicināja uzticību un atbalstu Latvijas Tautas Padomei un tās ieceltajai pagaidu valdībai, jo vienīgi šī valdība spēja sagādāt pārtiku. Šim atbalstam bija liela nozīme Latvijas reālas neatkarības izcīnīšanā.

Pētot pārtikas apgādes problēmas 1919. gada pirmajā pusē, autors ir izmantojis plašu vēstures avotu klāstu. Precīzas ziņas sniedz LVVA un LVA materiāli: LKP CK un teritoriālo organizāciju, padomju valdības iestāžu, kā arī Kārļa Ulmaņa vadītās Latvijas Pagaidu valdības valsts kancelejas dokumenti. Kopainu būtiski papildina un padziļina dažādu politisko novirzienu periodika: pilsoniskā, eseru, sociāldemokrātu un komunistiskā prese. Tā satur ļoti daudz tā laika notikumu dalībnieku un aculiecinieku tiešas liecības un vērtējumus par Latvijas iedzīvotāju reālajiem dzīves apstākļiem un to saistību ar iekšpolitisko situāciju. Atmiņās, kas uzrakstītas ar lielāku laika distanci, ir daudz mazāk konkrētības un tieša pārdzīvojuma. Kā vēstures

avots atzīmējami arī vairāki paša Latvijas padomju valdības galvas Pētera Stučkas raksti (piemēram, “Mūsu taškentieši”), kuros atzīts, ka, viņa valdībai ienākot Rīgā, t. i., valdīšanas sākumā, pārtikas apgāde Latvijā bija labāka nekā Krievijā, bet visai drīz iestājās pilnīgs pārtikas apsākums. Izmantotie avoti kopumā nodrošina dziļu ieskatu aplūkojamajā jautājumā, to sniegtās ziņas un vērtējumi kopumā sakrīt.

Pārtikas jautājums 1918. gada nogalē

1918. gada 18. novembrī Tautas Padomes sēdē Kārlis Ulmanis pasludināja Latviju par neatkarīgu demokrātisku republiku. Tā bija pirmā publiskā runa, ko viņš teica kā jaunās valsts valdības galva — Ministru prezidents. Runādams par Latvijas Pagaidu valdības pašiem neatliekamākajiem uzdevumiem, Kārlis Ulmanis kā pirmo minēja “grūti atrisināmo pārtikas jautājumu”⁵. Un tā nebija nejaušība. Liela daļa iedzīvotāju 1918. gada beigās dzīvoja pusbadā. Šādos apstākļos apgāde ar pārtiku kļuva par politisku jautājumu: kura valdība spētu dot iedzīvotājiem maizi un tādējādi garantēt izdzīvošanas iespēju, tai arī piederētu simpātijas. Turpretim pārtikas apgādes pasliktināšanās neizbēgami saasinātu iekšpolitisko situāciju. Laikraksts “Jaunākās Ziņas” 1918. gada 21. novembrī par to rakstīja: “Ar pārtikas apgādāšanas jautājumu visciešākā mērā saistās pašas jaunās valdības liktenis. Trūkums un bada spoks ir katrai valdībai bīstami ienaidnieki.”⁶ Starp maizi un politiku, tātad, pastāvēja visciešākais sakars.

Lai kaut cik normalizētu situāciju apgādē ar pārtiku, K. Ulmaņa valdībai bija jāveic konkrēti pasākumi: jāgādā, lai no valsts netiktu izvesta pārtika; jāapkaro spekulācija ar pārtiku; jānodibina kontrole pār pārtikas saņemšanu un sadali. Noskaidrojot, kādi labības krājumi atrodas Latvijā, kļuva skaidrs, ka līdz jaunai ražai maizes nepietiks. Laikraksts “Līdums” pamatoti brīdināja, ka “bez

ieveduma no ārienes mēs nomirsim badā”⁷. Viens no K. Ulmaņa valdības galvenajiem uzdevumiem bija gādāt par labības ievešanu no ārzemēm. Pārtikas sagāde un sadale bija Apgādības ministrijas kompetencē, aprīņkos ar to nodarbojās īpaši pārziņi, bet uz vietām pilsētu domes un valdes, laukos pagastu padomes.

Kaut gan Latvijas iedzīvotāju apgāde bija trūcīga, vācieši no Latvijas izveda labību lielos daudzumos. Stāvoklis bija tik satraucošs, ka K. Ulmanis pats pievērsās pārtikas jautājuma risināšanai, pirms vēl jaunā valdība bija sastādīta. Jau 1918. gada 19. novembrī Tautas Padomes sēdē viņš ziņoja par savām sarunām ar Vācijas ģenerālpilnvaroto Baltijā Augustu Vinnigu. Lai ierobežotu labības izvešanu, A. Vinnigs esot ieteicis K. Ulmaņa valdībai iecelt pierobežas stacijās un ostās savus kontrolierus.⁸ Šis A. Vinniga priekšlikums faktiski bija tikai atrunāšanās. Bija taču skaidrs, ka K. Ulmaņa valdība nespēj apturēt vācu militāristu organizēto pārtikas izvešanu, jo, kā 1918. gada 22. decembra valdības sēdē izteicās K. Ulmanis: “Pagaidu valdība negrib radīt tamdēļ nekādus asiņainus sarežģījumus.”⁹

A. Vinnigs savā 1921. gadā Berlīnē izdotajā personisko piedzīvojumu un atmiņu grāmatā par viņa organizēto pārtikas izvešanu no Latvijas uz Vāciju rakstīja: “Tika izvesti arī krājumi, sevišķi milti un labība, gaļa un tauki, zābaki un apģērbi, — viss iespējama. Šajā jomā latvieši, kas klusībā priecājās, ka pēc mūsu aiziešanas varēs iegūt šīs lietas, radīja mums šķēršļus. Bija gadījumi, kad latviešu dzelzceļa ierēdņi apturēja šādu transportu un to “konfiscēja” savas valdības labā. Tādās reizēs mūsu zaldāti nekādus jokus nesaprata un šādos konfliktos rīkojās bargi. Arī latviešu kabinets [K. Ulmaņa Latvijas Pagaidu valdība] cēla pretenzijas: nedrīkstot iztukšot zemi no šiem krājumiem. Uz to atbildot, es skaidroju, ka visi atpakaļ aizvestie krājumi ir bijuši ievesti no Vācijas un šis valsts iedzīvotāji nevar no tiem atteikties. Kaut gan latvieši bija pārāk labi informēti, lai to apstrīdētu, nepagāja

neviena diena, kurā Ulmanis ar drūmu sejas izteiksmi man neizteiktu savu protestu pret krājumu izvešanu. Arī mans solījums gādāt par Rīgas iedzīvotāju apgādi tik ilgi, cik mēs [vācieši] noturēsimies, un aizrādījums, ka visi atstātie krājumi kritīs boļševiku rokās, nespēja viņa nostāju mainīt. Es par to turpmāk nelīkos ne zinīs un liku visu, ko vien vilcieni spēja uzņemt, aizgādāt prom.”¹⁰

Reizēm tomēr ar vietējo iedzīvotāju atbalstu pārtikas izvešanu izdevās ierobežot. 1918. gada novembra otrajā pusē Liepājas dome, uzstājoties kopēji ar vietējo vācu karēivju padomi, nepieļāva izvest uz Vāciju miltus un graudus no pilsētā iekārtotajām noliktavām. Latvijas Pagaidu valdības sēdē 1918. gada 26. novembrī Ministru prezidents Kārlis Ulmanis nolasīja Liepājas pilsētas pagaidu pārvaldes telegrammu par 15 vagonu labības izsūtīšanu no Liepājas uz Rīgu.¹¹ Tas kaut cik uzlaboja pārtikas situāciju galvaspilsētā.

Daudz sekmīgāk risinājās Latvijas Pagaidu valdības sarunas ar Antantes pārstāvjiem Baltijā. K. Ulmanis personiski tikās ar ASV un citu valstu pilnvarotajiem pārtikas lietās. Latvijas Tautas Padomes sēdē 1918. gada 2. decembrī K. Ulmanis teica: “Pārtikas jautājums ir nopietns. Kurzeme ir galīgi tukša, jo kurzemnieki ir paklausīgi izpildījuši visas no militārvaras uzliktās nodevas. Vidzemē produktu ir vairāk, un attiecīgais personāls jau rīt stāsies pie darba. No ārienes ir sagaidāms dabūt kartupeļus no Igaunijas, uz Lietuvu ir nosūtīta delegācija. Bez tam droši sagaidāms dabūt daļu no tā miljarda pudu labības, kas nāk no Amerikas. Nav jāaizmirst, kungi, ka ārpus Eiropas pārtikas krājumu vēl ir milzums, jo dažās zemēs veselu triju gadu raža guļ neaiztikta.”¹² 1918. gada 22. decembrī valdības sēdē viņš ziņoja, ka sabiedrotie apsolījuši dot maizi.¹³ Tas nozīmē, ka K. Ulmaņa valdības darbības rezultātā Latvija būtu paglābta no bada, ja vien nebūtu noticis Padomju Krievijas Sarkanās armijas iebrukums Latvijā.

Krievija, kas bija nogriezta no Sibīrijas, Ukrainas un citiem labības ieguves apgabaliem, kā arī kara komunisma politikas dēļ, pārtikas rezervju ziņā bija daudz tukšāka par Latviju. "To pierāda turienes cenas un pārtikas normas; to pierāda tas apstākļi, ka Krievijas avantūristi, kuri tur iedzīvojušies naudā, atbrauc uz Latviju šo naudu nodzīvot, tādēļ, ka te "viss lētāks". Un ir skaidrs kā diena, ka tiklīdz lielinieki pievienotu Latviju Krievijai, te tūliņ iestātos Krievijas bads," tā Latvijas tuvāko nākotni 1918. gada 13. decembrī prognozēja laikraksts "Lidums".¹⁴ Tātad Latvijas presei jau 1918. gada beigās bija skaidrs, ka līdz ar Sarkanās armijas iebrukumu Latvijā te iestāsies tāds pats bads kā Krievijā. Minētās avīzes viedoklim līdzīgi izteikumi lasāmi arī citos izdevumos. To, ka tas tā arī notika, atklāti atzina pats Padomju Latvijas valdības galva Pēteris Stučka savā rakstā "Mūsu taškentieši". Salīdzinot Latvijas iedzīvotāju apgādi ar pārtiku savas valdības darbības sākumā un turpmākajos mēnešos, viņš rakstīja: "Tā kā mēs ieviesām jeb, pareizāk, vēl pirms mums buržuāziskā pagaidu valdība [tas ir, K. Ulmaņa vadītā Latvijas Pagaidu valdība — *autors*] bija ieviesusi Krievijas naudas sistēmu, Vācijas marku novērtējama par 50 kap., kļuva skaidrs, ka šeit ar Krievijā pastāvošo atalgojumu var ne slikti dzīvot. Un sākumā restorānos baroja labi un lēti, salīdzinot ar Krieviju, kamēr neiestājās **pilnīgs apsākums**"¹⁵ [uzsvērumš mans — *autors*]. To, ka Krievijā stāvoklis pārtikas apgādē bija sliktāks nekā Latvijā, atzina arī Padomju Krievijas Ārlietu komisariāts.¹⁶

Lielinieku atnestais bads

Pēc varas pārejas P. Stučkas vadītās Latvijas padomju valdības rokās, trūkums un bads pieņēmas ar katru dienu. Vēsturnieks E. Andersons par to rakstīja: "Latvijas saimnieciskais stāvoklis bija briesmīgs, bet padomju valdība to padarīja katastrofālu. Iedzīvotājiem trūka visu pārtikas līdzekļu. Zemē valdīja bads un plosījās epidēmijas."¹⁷

Jau 1919. gada janvāra vidū Rīgā pietrūka miltu un maizi uz kartiņām parasti nevarēja dabūt. Sociāldemokrātiskā "Strādnieku Avīze" 1919. gada 14. maijā par situāciju Rīgā ziņoja: "Saimnieciskais stāvoklis kļūst aizvien katastrofālāks. Valda bads. No janvāra līdz maija sākumam ir izsniegts uz kartiņām tikai apmēram 10 mārciņu maizes. Dārdzība ārkārtīga."¹⁸ Rīgas ēdienu namos nemitīgi samazināja porcijas. Tirgos un veikalos pat par ļoti augstām cenām neko nevarēja nopirkt. Iedzīvotāji bija pakļauti drausmīgām ciešanām gan tieši no bada, gan no tā izraisītajām sērgām. Savu kulmināciju lielinieku režīma atnestais posts sasniedza 1919. gada martā. Laikrakstā "Baltijas Vēstnesis" par to lasām: "Kopš marta mēneša, kad maizes klāips rīdziniekiem sāka pacelties neaizsniedzamā augstumā, pēc privātiem novērojumiem ik dienas mira ar tifu ne mazāk par 50–60 cilvēku. Cik daudz šai laikā bijuši bada nāves gadījumi, to varbūt neizdosies nekad vairs izziņāt, bet, ka viņu nebija mazums, par to var būt drošs. Pret tiem bada skatiem, kādi tanīs mēnešos bij redzami Rīgā, nobāl tie stāsti vēsturē, kādi mums zināmi mūsu zemē 16. un 18. gadu simteņos. Bija, piemēram, redzami cilvēki, kuri no ielu noteku bedrēm ar kausiem izsmēla dubļus, lai no tiem izlasītu kartupeļu mizas, kas tur bij izlietas no tautas kuhņas. Tāpat izmeklēja mēslu kastes pagalmos, un viss iespējami vai neiespējami ēdamais tika apēsts. Tas viss notika tad, kad jau bij apēsti visi ielas kaķi, kādu Rīgā agrāk bij tik daudz, un suņi, kas bij saviem īpašniekiem noklīduši."¹⁹ Vēsturnieka Ādolfā Šildes pētījumā teikts, ka 1919. gadā lielinieku varas piecos mēnešos Rīgā vien bada un tā izraisīto sērgu dēļ miruši 8590 cilvēku.²⁰

Tā kā Rīgā pārtiku gandrīz nebija iespējams iegūt, tie rīdzinieki, kurus bads vēl nebija galīgi novārdzinājis un kuri vēl spēja paļauties pašiem, devās pārtikas meklējumos. Maizes meklēšana ārpus Rīgas kļuva masveidīga līdz ar siltāka laika iestāšanos aprīlī un maijā un aptvēra visu Latvijas teritoriju. Maizes

LETONIKAS AVOTI

meklējumi nereti ilga nedēļām. Avīze "Zemgaliētis" 1919. gada 12. maijā par to rakstīja: "Pa ceļiem rindām vien staigā cilvēki ar nastiņām uz muguras jeb arī, vilkdami un bīdīdami ratiņus. Tā ir Rīgas badu cietošā darba tauta, kura izgājusi maizes meklēt. Tuvākā pilsētas apkaime jau izsūkta [...]. Tādi ceļotāji mēdz tagad iet tūliņ par simts verstēm. Pa lielākai daļai iet uz tiem pagastiem, kuros ir kādi paziņas jeb radi. Citādi jau arī nav uz laukiem iespējams ko dabūt. Un cik lieli gan var būt tie krājumi, kurus, nedēļām staigājot, var Rīgā ienest, un tie paši ar grūtībām dabonami. Ceļa malu apdzīvotājiem tīrais posts ar maizes meklētājiem; tie nāk cits pēc cita un viens izsalkušāks par otru."²¹ Ja lauciniekiem tiešām atradās kas, ko pārdot, rīdzinieki visu rautin izrāva, nemaz neprasot, cik maksā.

Daļa rīdzinieku glābiņu meklēja Lietuvā vai jau no lieliniekiem atbrīvotajā Latvijas daļā, kuras teritorija arvien pieauga. 1919. gada 18. martā vācu landesvērs jau bija ieņēmis Jelgavu. Bads bija tik mokošs, ka pat vecas un novārgušas sieviņas gāja "uz leišiem" pēc maizes, zagdamās caur frontes līniju uz dienvidiem no Bauskas.

Rīga bija bada un lielinieciska ļaunuma apsēsta. Katrs, kam vien tas bija iespējams, centās atstāt šo pilsētu. Lauku pagastos bija daudz no Rīgas aizbēgušu rīdzinieku. "Grūti pateikt, vai vairāk bēg no terora jeb bada, abi tie ir briesmīgi un izgājuši it kā uz sacenšanos, kurš iegūs vairāk upuru," tā rīdzinieku traģisko stāvokli 1919. gada 10. maijā raksturoja laikraksts "Zemgaliētis".²²

Lielinieku varas laikā 1919. gadā bads bija ne tikai Rīgā. Arī citur Latvijā stāvoklis nebija labāks. Avīze "Zemgaliētis" 5. maijā salīdzināja Jelgavas iedzīvotāju apgādi ar pārtiku pirms un pēc lielinieku varas nodibināšanās: "Priekš lielinieku ienākšanas Jelgavā bij uz tirgus dabonams par mērenu cenu cik patīk maizes, gaļas u. c. pārtikas līdzekļu. Bet kad lielinieku valdība dabūja nostiprināties un rīcība attīstīties, tad Jelgavas tirgus bij tukšs kā izslaucīts, pat malkas vairs nevarēja

dabūt. Katram godīgam cilvēkam aptecējās sirds, redzot no rītiem agri izsalkušu strādnieku un viņu piederīgo garās rindas, kuras skrēja iebraucošam lauceniekam pretim, lai pirmie piekļūtu nopirkt kauču arī kādu saknīti, nemaz nedomājot par maizes kumosīņu."²³ Maize un kartupeļi Jelgavā bija liela greznība. Cilvēki priecājās bezgala, ja pilsētas tuvumā parādījās kāds vezums ar bietēm vai kāļiem. Tāpēc jelgavnieku, tai skaitā strādnieku, kas jutās lielinieku rožaino solījumu apmuļķoti, sašutums un naids pret lielinieku varu bija ārkārtīgs. Kad 1919. gada 18. martā vācieši ieņēma Jelgavu, iedzīvotāji viņiem neizrādīja nekādu pretošanos. Gluži pretēji, kā rakstīja avīze "Zemgaliētis", "katrs jutās atsvabināts kā no ļauna lietuvēna".²⁴ Lielinieku vara izrādījās briesmīgāka par vācu okupācijas jūgu.

Valmierā 1919. gada februārī izsniedza ap vienu ceturtdaļmārciņu maizes (ap 100 g) uz cilvēku, un tā pati bija pa pusei auzu. Daudzviet pat laukos nebija pārtikas, un tie bija jāapgādā tāpat kā pilsētas. Latvijas Revolucionāro sociālistu laikraksts "Uz priekšu" jau 1919. gada 8. februārī ziņoja: "Bet Jēkabmiests, Ilūkstes apriņķis un visa Latgale jau tagad cieš badu un še pat mirst no bada. Vietām apēd sēklu, vietām arī tā jau apēsta."²⁵

1919. gada aprīlī un maijā, kad pienāca sējas laiks, zemnieki baidījās, ka lielinieki, kas bija gatavi uzlikt Latvijai katru postu, lai tikai paildzinātu savu varu, rekvizēs arī laucinieku ietaupīto sēklas labību. Aprīļa beigās laukos izplatījās ziņa par lielinieku nodomu rekvizēt desmito daļu sēklas labības. Tāpēc, kā rakstīja avīze "Zemgaliētis": "Visi gaidīja, kad tikai varētu sēklu zemē dabūt, tad vairs neatņemtu, un līdz ienākšanās laikam cerē tik no lielinieku sloga vaļā."²⁶

Dažādu novirzienu preses liecības par drausmīgo badu apstiprina LKP un padomju iestāžu dokumenti. LKP CK sēdei 1919. gada 27. martā bija iesniegts pieprasījums dot strādniekiem vairāk pārtikas, jo "aiz bada tie nespēj strādāt".²⁷

Rīgas pilsētas pamatskolas (atradās Totlebens bulvārī 8) pārzinis P. Ozoliņš 1919. gada 16. februārī ziņoja Rīgas Pārtikas nodaļai: “Bērni ierodas skolā novārguši un izbadējušies. Tie nespēj sekot skolas darbam, jo viņu domas kavējas pie maizes.”²⁸

Rīgas Strādnieku deputātu padomes izglītības nodaļa 1919. gada 29. janvārī ziņoja pilsētas izpildu komitejai: “Novērota skolēnu miegainība, pilnīga darba nespēja tikai aiz bada. Lai kaut cik paceltu darba spēju, jāgādā par skolēnu labāku ēdināšanu.”²⁹ Līdzīga satura dokumentu, kas apliecina, ka bada novārdzinātie cilvēki tīri fiziski nespēja ne strādāt, ne mācīties, ir ļoti daudz. Tā laika presē atrodam izteikumus, ka Rīgā neesot iespējams ieraudzīt bērnus ar smaidošām sešām.

Lielinieku valdības nespēja atrisināt pārtikas jautājumu

Lielinieku propaganda 1919. gadā viņu varas sākumā mēģināja tautai iestāstīt, ka P. Stučkas valdība spēšot novērst pārtikas trūkumu un iedzīvotāju izredzes saņemt produktus katrā ziņā esot daudz lielākas nekā pie K. Ulmaņa valdības. Vispirms lielinieki rekvizēšot pārtiku laukos un pilsētās un to pārdošot tautai par lētām cenām, pēc tam dabūšot pievedumus no citām padomju republikām, ja pašām būšot pārpalikums, sevišķi no Ukrainas, kas neļaušot Latvijai ciest badu. Kādu laiku Latvijas lielinieki mierināja badā mirstošo tautu ar solījumiem, ka Ukrainā labība esot jau ielādēta vilcienos un tie esot jau ceļā uz Latviju un tamlīdzīgi. Beidzot arī lielinieku komisāri bija spiesti atzīt, ka pārtikas lietas ar citām padomju republikām nemaz nevar tik labi nokārtot, kā iepriekš iecerēts un stāstīts.

Tā sauktā “brālīgo republiku palīdzība” bija ārkārtīgi niecīga, jo, kā atzina P. Stučka, viņa valdība nespēja nodrošināt regulāru maizes izsniegšanu pat divas nedēļas. Līdz 9. aprīlim uz Latviju no citām padomju republikām esot bijuši atsūtīti 150 vagoni ar pārtiku, no tiem 90 vagoni ar gaļu.³⁰ Ja šo pārtikas dau-

dzumu pārvērs kilogramos un izdala ar iedzīvotāju skaitu, iznāk daži kilogrami vienam cilvēkam. Tas bija kā piliens jūrā.

Lielinieku daudzie solījumi un nespēja tos izpildīt galīgi sagrāva tautas ticību. 1919. gada pavasarī reti atradās kāds tik naivs Latvijas iedzīvotājs, kas ticēja, ka no daudz badainākās Krievijas un caur tās teritoriju no citām padomju republikām Latvijā iespējams ievest lielāku daudzumu maizes. To izdalītu jau pa ceļam. To apliecina arī no Padomju Krievijas uz Latviju nosūtītie dokumenti. LKP CK 1919. gada 31. marta sēdē apsprieda vienu šādu dokumentu: “Ienācis un tiek nolasīts Krievijas Ārlietu komisariāta raksts, lai ļauj atgriezties latviešu bēgļiem uz Latviju, jo pārtikas stāvoklis Krievijā tagad ir vēl sliktāks nekā Latvijā.”³¹ Nolēma bēgļu atgriešanos nepieļaut, jo tā neesot iespējama, “kamēr Latvija tiek evakuēta”.

Iedzīvotāji, sevišķi tie, kas dzīvoja Latvijas pierobežā, varēja vērot pilnīgi pretēju procesu — pārtikas izvešanu uz Krieviju. Arī laikrakstu redakcijās pienāca ziņas par iebraucējiem un spekulantiem, kas gan pa dzelzceļiem, gan zemes ceļiem izvedot labību no Latvijas uz Pleskavu, Pēterpili un citām Krievijas pilsētām. Iedzīvotāji lūdza aizliegt pārtikas izvešanu un uz ceļiem uzlikt sardzi, kura to nepieļautu. Jau 1919. gada 6. janvārī Latvijas Padomju valdības priekšsēdētājs P. Stučka un pārtikas lietu komisārs R. Eihe parakstīja “dekrētu pret pārtikas un kurināmā materiāla izvešanu”. Dekrēts ierobežoja produktu daudzumu, ko no Latvijas drīkstēja izvest viena persona. Katram pasažierim bija atļauts ņemt līdzi ne vairāk kā 20 mārciņas pārtikas produktu, no tiem 10 mārciņas maizes. Šā dekrēta pārkāpējiem tika piedraudēts ar viņu nodošanu revolucionārajam tribunālam. Tomēr nekādi dekrēti un pasākumi nespēja pārtraukt pārtikas izvešanu. Arī norma, ko bija atļauts izvest, tā laika trūcīgajos apstākļos bija pārāk liela. Pārtikas izvešana no Latvijas kontrastēja ar lielinieku pasaciņu par “citu padomju republiku palīdzību”.

LETONIKAS AVOTI

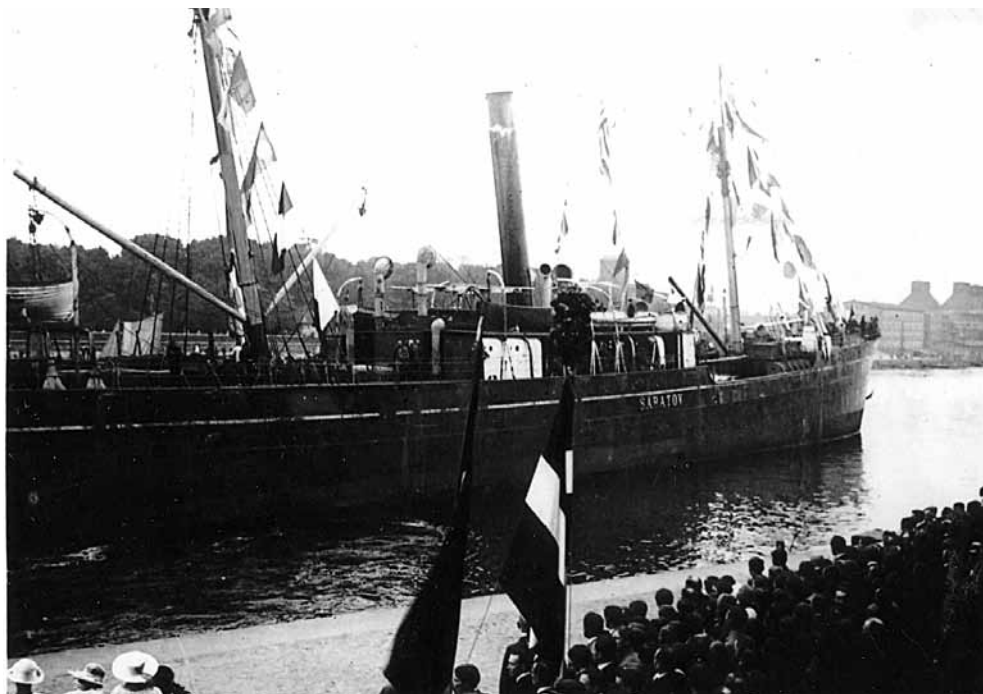
To 1919. gada 3. martā laikrakstā "Latvijas Sargs" norādīja žurnālists Arturs Kroders: "Un mums tiek stāstīts, ka tie, kuri uz Krieviju aizved mūsu maizi, nesot mums labklājību."³²

Jau 1919. gada janvārī Latvijas lielinieki pēc Krievijas parauga ieviesa valsts monopoli uz labību, miltiem, putraimiem, kartupeļiem, cukuru, sāli, alkoholu, kas bija spēkā līdz aprīlim, kad šī pasākuma neefektivitāte piespieda daļēji pieļaut brīvo tirdzniecību. Lielinieku vadītās padomes reģistrēja zemnieku pārtikas krājumus un daļu labības rekvizēja. Katru mēnesi no zemniekiem ievāca nodevas par lielinieku valdības noteiktajām cietajām cenām, tas ir, faktiski zemniekiem produkti bija jāatdod gandrīz par velti. Govju īpašniekiem bija jānodod valstij 30 litri piena vai trīs mārciņas sviesta no katras slaucamās govīs mēnesī. Visi šie pasākumi deva niecīgus rezultātus. Vienīgā izeja no bada būtu labības ieviešana no rietumvalstīm, bet tas lieliniekiem nebija iespējams, jo viņi ar šīm valstīm atradās karastāvoklī.

Lai it kā rūpētos par strādnieku labklājību un veicinātu šķiru naidu, Latvijas lielinieki pēc Krievijas parauga realizēja šķirisku pieeju pārtikas produktu sadalē. No 1919. gada 1. marta viņi sāka ieviest trīs kategoriju kartīšu sistēmu, kas fiziska darba strādniekiem paredzēja izsniegt mazliet vairāk pārtikas. 1. kategorijā iekļāva ne tikai smaga fiziskā darba strādniekus, bet arī padomju iestāžu ierēdņus, mātes-zīdītājas, grūtnieces un ļoti smagus slimniekus. 2. kategorijā ietilpa vieglāka darba strādnieki un garīgā darba darītāji, inteliģence, kalpotāji, skolu jaunatne. 3. kategorijai pieskaitīja personas, kas izmantoja svešu darbaspēku vai guva ienākumus no saviem kapitāliem, namiem, privātpraksi piekopusošos juristus, ārstus, arhitektus utt. 1. kategorijai plānoja izsniegt $\frac{3}{4}$ mārciņas (307 g), 2. kategorijai $\frac{1}{2}$ mārciņas (205 g) un 3. kategorijai $\frac{1}{4}$ mārciņas (102 g) maizes dienā. Tomēr tā saucamo šķiru kartiņu ieviešanu strādnieki uzņēma ar dalītām jūtām, pat bažām.

Tādi attieksmei bija reāls pamats, jo pēc 1919. gada 18. marta, kad lielinieki zaudēja Jelgavu, iedzīvotājiem radās iespaids, ka lielinieku padzišana no Rīgas un visas Latvijas ir tikai tuvākā laika jautājums. Pat lielinieku partijas un jaunatnes organizācijās izcēlās panika un apātija. Daudzi lielinieku atbalstītāji pieklusa un sāka pat distancēties no viņiem, rēķinājās ar to, ka visai drīz par savu rīcību var nākties atbildēt citas politiskas varas priekšā. Jelgavas zaudēšanai bija milzīga demoralizējoša ietekme uz visu lieliniecisko nometni. Strādnieki bažījās, ka pēc lielinieku padzišanas jaunā vara privileģēto šķiru kartiņu saņēmējus varētu uzskatīt par lielinieku atbalstītājiem un ar viņiem attiecīgi arī apieties. LKP CK 1919. g. 27. marta kopsēdes protokolā teikts: "Šķiru kartiņas tagad ir gatavas un jau iesāks izdalīt iedzīvotājiem. Bet sakarā ar tagadējo stāvokli daudzi strādnieki pieprasa iesniegtos kartiņu materiālus atpakaļ. Ja šie savāktie materiāli nāk rokā vāciešiem, viņi var noderēt par materiālu represijām."³³ 27. marta kopsēde nolēma "šķiru kartiņu izsniegšanu pagaidām apturēt un materiālus nogādāt drošā vietā". Tomēr pēc dažām dienām, 31. martā, lielinieku vadoņi, pārliecinājušies, ka vācieši tūlīt Rīgai neuzbruks, nolēma atcelt šo LKP CK lēmumu un turpināt šķiru kategoriju kartiņu izdalīšanu.³⁴

Apstākļos, kad cilvēkus pastāvīgi mocīja izsalkums, padomju iestāžu kalpotāji, kuru darbs tieši saistījās ar pārtikas uzskaiti, sadali un kontroli, ik dienas bija pakļauti kārdinājumam piesavināties kaut mazumiņu. Uz šādu rīcību mudināja pašsaglabāšanās instinkts: bezgala grūti neko nepaņemt, ja organisms no bada ir uz veselību un pat dzīvību apdraudošas robežas, tikpat drausmīgi cieš visa ģimene, tai skaitā bērni, bet pārtiku, kaut gan negodīgiem līdzekļiem, ir iespējams iegūt. Rīgas Strādnieku deputātu padomes izpildu komiteja patvarīgu produktu piesavināšanos mēģināja ierobežot ar lielinieku ierasto metodi — draudiem un bargu sodu sistēmu. Vainīgos gaidīja atlaišana no darba un

Latvijas Pagaidu valdība Liepājā uz kuģa “Saratov”. Liepājas ostā valdību jūsmīgi sagaidīja ap 20 000 cilvēku. 1919. g. 27. jūnijs

Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva foto (27., 29., 32. lpp.)

nodošana revolucionārajam tribunālam, kas viegli mēdza piespriest nāves sodus.

Tomēr tikai ar bargu sodu sistēmu vien panākt kārtību un taisnīgumu produktu sadalē nebija iespējams. Šim darbam bija nepieciešami augsti tikumiski un godīgi cilvēki, kas spētu pārvarēt kārdinājumu piesavināties. Šādu cilvēku lielinieku varas struktūrās nebija daudz. Atbildīgi uzdevumi lielinieku pārtikas politikas praktiskajā īstenošanā bija uzticēti milicijai, bet tā strādāja ārkārtīgi slikti un tajā bija daudz negodīgu darbinieku. Rīgas Strādnieku deputātu padomes Administratīvās nodaļas darbības pārskatā par laiku no 1919. gada 17. janvāra līdz 15. februārim milicijas darbs vērtēts ļoti negatīvi: “Pirmkārt, pati milicija rekrutējas no deklasētas proletariāta masas kā no kara vanginiekiem, bezizejā esošiem bezdarbniekiem utt. Visa šī masa ir [..]

badā, kaila, neapgērbta kā pienākas. Prasīt no šādiem slāņiem zināmu disciplīnas ieviešanu, savu pienākumu akurātu izpildīšanu vairāk nekā neiespējams.”³⁵ Milicijā strādājošie deklasētie elementi un zemas morāles cilvēki tā vietā, lai nodrošinātu kārtību, nereti paši dažādos veidos piesavinājās pārtiku — zaga un pat laupīja. Piemēram, 1919. gada 25. janvārī Rīgas Strādnieku deputātu padomes Pārtikas nodaļa ziņoja Gavenās milicijas priekšniekam par Pārtikas nodaļas miliču noziedzīgu rīcību. Viņi kādā namā pie fabrikas “Fenikss” ieņēmuši telpas, neziņodami par to iecirknim. 23. janvārī miliči minētās fabrikas apkaimē noņēmuši pārtikas ievēdējiem sviestu un jēra gaļu. Rīgas Pārtikas nodaļas ziņojumā teikts: “Pie produktu atpakaļizdošanas īpašniekiem Pārtikas nodaļas Rekvizīcijas sekcijā izrādījās iztrūkums kā sviesta, tā arī

gaļas svarā. No gaļas izņemti tauki un nieres. Pārtikas nodaļa lūdz Milicijas Priekšnieku sīki izmeklēt minētos gadījumus.”³⁶ Arī paši pārtikas nodaļu darbinieki nereti bija negodīgi un zaga pārtikas kartiņu kuponus. Pārtikas produktu nelikumīgā piesavināšanās no amatpersonu puses vairoja tautas postu. Visas šeit minētās pārtikas apgādes problēmas lielinieku vadoņus skāra maz. 1919. gada presē lasām, ka laikā, kad tauta drausmīgi cieta un pat mira no bada, lielinieku vadoņi dzīvojuši kā lielmaņi. Vācu spēki lieliniekus no Rīgas padzina 1919. gada 22. maijā. Šī notikuma priekšvakarā (10. maijā) Rīgas Strādnieku deputātu padomes Pārvaldes nodaļa ziņoja pilsētas izpildu komitejai: “Rīgas Pārvaldes nodaļa griež Jūsu vērību uz lielo mirstību iedzīvotāju starpā, kura ar katru dienu pieņem draudošākus apmērus.”³⁷ Tātad tautas miršana badā turpinājās līdz pašai pēdējai lielinieku valdīšanas dienai. Viņu režīma ilgāka noturēšanās varētu novest latviešu tautu pie pilnīgas bojāejas.

Pārtikas apgādes pasliktināšanās un bads saasina iekšpolitisko situāciju

Nemitīgā badošanās, protams, stipri ietekmēja tautas noskaņojumu. Kad jau 1919. gada janvāra vidū, pretēji lielinieku solījumiem, vairākas reizes cēlās pārtikas cenas un ēdienu namos zupu kvalitāte netika uzlabota, pat kreisi noskaņotajos strādniekos radās vilšanās sajūta. Pārtika bija pats jūtīgākais dzīves nervs, un tās pasliktināšanās ātri un neatturami izraisīja dziļu neapmierinātību un pretieliniecisku noskaņojumu. Latvijas Revolucionāro sociālistu partijas laikrakstā “Uz priekšu” (1919. g. 21. janvārī) par strādnieku noskaņojuma maiņu lasām: “Mums solīja uzlabot zupas, bet ir noticis gluži pretēji — tās palikušas vājākas,” raksta mums kāds strādnieks. Un, konstatēdams šo faktu, tūlīt jau noteikti paziņo: “Biedri, tā tā lieta neies — jūs solāt vienu, bet dodat otru. Strādnieks vēl nav savu vārdu teicis, un, ja tas tā tur-

pināsies, viņš var atrasties arī otrā pusē — pret jums.”³⁸

Pat Sarkanajā armijā karavīri kurnēja par sliktu ēšanu. Gaļas vietā ēdiena pagatavošanai arvien biežāk izsniedza zivis, cukura vietā — marmelādi no vācu okupantu pamestajiem krājumiem. 1919. gada 2. martā Padomju Latvijas kara komisārs Kārlis Pētersons un Padomju Latvijas armijas pavēlnieks Pēteris Avens izdeva pavēli, ar kuru sarkanarmiešiem samazināja dienas maizes devu par pusmārciņu — no 2 mārciņām uz 1,5 mārciņām (614 g).³⁹ Taču to nespēja regulāri nodrošināt, reizēm pat frontē kareivjiem nebija ko ēst. Slikts un nepietiekošs uzturs novājināja sarkanarmiešus, un viņi bieži slimoja. 1919. gada pirmajos divarpus mēnešos 6. pulkā saslima un atstāja kaujas ierindu 251 sarkanarmietis, bet 7. pulkā tikai no 10. līdz 26. februārim saslima 102 kareivji.⁴⁰ Lai kaut kā izdzīvotu, Padomju Latvijas armijas daļām atļāva pašām veikt pārtikas sagādi no vietējiem iedzīvotājiem, kas praksē noveda pie patvaļas. Sarkanarmieši marodieri iebruka zemnieku sētās un, piedraudot ar izrēķināšanos, piespieda zemniekus atdot pārtiku. Izspiešana nereti izvērtās par aplaupīšanu, sarkanarmieši ņēma visu, kas vien viņiem iepatikās. Tāpēc to, ka gan lauku iedzīvotāji, gan arī pilsētu strādnieki nostāsies pret lieliniekiem, nebija ilgi jāgaida. Šāds pavērsiens iezīmējās jau 1919. gada februārī. Lai apturētu attiecību saasināšanos starp sarkanarmiešiem (galvenokārt no Krievijas atsūtīto palīgspēku) un iedzīvotājiem, 1. Padomju Latvijas strēlnieku divīzijas komandieris Gustavs Mangulis kopā ar kara komisāriem 1919. gada 6. februārī izdeva pavēli: “Līdz šim vēl nav beigusies aplaupīšana un vardarbība pret civiliedzīvotājiem man uz laiku uzticētajā frontes rajonā. Uzskatu, ka tādas lietas nav pieļaujamas, un paziņoju vispārējai zināšanai, ka katrs, kurš būs izdarījis civiliedzīvotāju aplaupīšanu, vardarbību, izspiešanu un nelikumīgas rekvizīcijas pret viņiem, tiks bez kavēšanās nodots divīzijas Revolucionārajam tribunālam un tā-

Liepājas iedzīvotāji vēro Latvijas Pagaidu valdības gājienu. 1919. g. 27. jūnijs

dām personām izpildīs augstāko soda mēru, tas ir, nošaušanu.”⁴¹ Līdzīgas pavēles atkārtojās līdz pat komunistu varas laika beigām. Tā 1919. gada 6. aprīlī 1. Padomju Latvijas strēlnieku divīzijas komandieris Antons Martusevičs izdeva kārtējo pavēli: “Daudzi sarkanarmieši ieiet privātos dzīvokļos, izvirza iemītniekiem nelikumīgas prasības, patvaļīgi, bez militāro varas iestāžu atļaujas izlaupa dzīvokļus un piedraud privātpersonām ar bruņotu spēku.”⁴² Nereti marodierus patiešām arī notiesāja un izpildīja nāves sodu nošaujot. No dokumentiem redzams, ka marodieriem bija galvenokārt slāvu cilmes vārdi un uzvārdi.

Komunisti apgalvoja, ka visa vara esot strādnieku rokās. Bet tieši nabadzīgākos iedzīvotājus, tai skaitā strādniekus, trūkums un bads skāra visvairāk. Pēc lielinieku teiktā iznāk, ka strādniekiem bija jācieš pašiem no savas varas, tā sauktās proletariāta diktatūras. Tie strādnieki, kas bija kreisi noskaņoti, no lieliniekiem bija gaidījuši daudz, tāpēc P. Stučkas valdību sākumā uzņēma ar sajūs-

mu. Bet lielinieku izveidotais bada un terora sociālisms, kas nāca gaidītās brīvības un labklājības vietā, sajūsmu ļoti īsā laikā atskurbināja. Strādniekiem nebija redzams, kur un kā izpaužas lielinieku solītā “strādniecības interešu aistāvēšana”. Jau 1919. gada marta sākumā prese ziņoja, ka “pār visu Rīgas un lauku strādniecību gulstoties vilšanās sajūta. Trīs ceturtdaļas strādniecības jau esot pret lieliniecismu.”⁴³ Var teikt, ka strādniekus no lieliniecisma ilūzijām izārstēja paši lielinieki ar savu pret strādniekiem vērsto politiku. Dzīve pirms lielinieku ienākšanas daudziem sāka šķist kā “labie laiki”, un katrs vēlējās kaut viņam būtu kāda daļiņa no tā, kas bija agrāk. Arī Linards Laicens vēlāk rakstīja, ka komunistiem atkāpjoties, viņus atbalstījuši ne vairāk kā 15–20 % iedzīvotāju.⁴⁴ Ļoti iespējams, ka lielinieku atbalstītāju procents 1919. gada maijā bija vēl mazāks. Piemēram, laikraksts “Zemgalietis” 12. maijā rakstīja: “Lielinieku piekritēju Rīgā tik maz, ka brīnums, kā viņi vēl valda. Nedaudzi šтики pārvalda pūli.

Kad viņi, lielinieki, kritis, tad brīnīsimies, kā viņi turējušies.”⁴⁵ Par to, kādu mācību tauta guva no lielinieku varas laika, 1919. gada 5. septembrī kādā no saviem rakstiem izsmeljši pateica dzejnieks Edvarts Virza: “Lieliniecisms mums vairs nav bīstams. Viņa saimnieciskā politika, kurai uz pēdām seko bāds, ir viņu sakompromitējusi visu sabiedrības šķiru acīs.”⁴⁶

Latviešu publicisti 1919. gadā bija vienies prātis, ka reti kāds iedzīvotājs, kam liktenis ir bijis saudzīgs un nav licis iet bojā no lielinieku terora vai bada, ilgosies pēc vēlreizējas lielinieku atnākšanas. Un viņiem bija taisnība. Ar vislielākajām šausmām, pat vēl vairāk kā lielinieku teroru, iedzīvotāji Latvijas brīvvalsts pastāvēšanas gados atcerējās lielinieku varas laika badu 1919. gadā. To savā ikdienas saskarsmē ar iedzīvotājiem dabūja izbaudīt komunisti un komjaunieši. Tā, piemēram, kādā komunistu vēstulē (1926. gada 4. janvārī), kas adresēta LKP CK Ārzemju birojam, teikts: “Pilsētas strādniekos bieži vien dzird sliktas atsauksmes par mūsu laikiem. Visvairāk runā par badu. Bijuši daudzi gadījumi, kad strādnieki pasaka: “Lai Dievs pasargā no lieliniekiem un viņu bada!” Un strādnieki tam pretim stāda, lūk, ko: “Lai nu cik slikti pie mums, tas ir — buržuāziskajā Latvijā — neietu, tomēr kaut kā esam paēduši! Labāki tomēr, kā bija lielinieku laikā!”⁴⁷

Amerikāņu pārtikas piegādes

Latvijas prese 1919. gadā informēja iedzīvotājus, ka ASV un Anglija apsolījušas piegādāt pārtiku jebkurai pilsoniskai valdībai Latvijā. Publicisti asprātīgi norādīja, ka lieliniekiem ir tikai politika bez maizes, turpretim kapitālistiem ir maize, kuras politiskā nozīme Latvijā arvien pieaug. LSDSP laikraksts “Strādnieku Avīze” 1919. gada 21. februārī par maizes politisko nozīmi rakstīja: “Tā jo mazāk maizes, jo vairāk visa politika tiek sadzīta maizē. Un tur, kur maizes gandrīz nemaz vairs nav, tur viens maizes solījums vien atsver politisku programmu, ja ne pat vairā-

kas.”⁴⁸ Tauta atcerējās un pilsoniskā prese to atgādināja, ka K. Ulmaņa valdība ir ne vien solījusi, bet arī reāli spēj dabūt maizi no Rietumu lielvalstīm. Turpmākā šīs valdības darbība apliecināja šo vārdu patiesīgu.

1919. gada janvārī gandrīz visu Latviju, atskaitot Liepāju un tās apkārtni, kontrolēja lielinieki. Šai laikā K. Ulmaņa valdība uzturējās Liepājā. 1919. gada 11. janvārī Ministru prezidents K. Ulmanis, finanšu ministrs K. Puriņš un zemkopības ministrs Jānis Goldmanis devās uz ārzemēm meklēt palīdzību. K. Ulmanis apmeklēja Kopenhāgenu, Stokholmu, Tallinu, Kauņu. Kad K. Ulmanis tā paša gada 1. martā atgriezās Liepājā, viņš varēja ziņot, ka brauciens bijis sekmīgs. Sabiedrotie apņēmas dot latviešu nacionālo karavīru vienībām ieročus, kas tās šai ziņā padarīja neatkarīgas no vāciešiem, bija iegūta vairākus miljonus marķu liela naudas summa, panākta vienošanās ar Igauniju par latviešu karaspēka organizēšanu Ziemeļlatvijā. Salīdzinot ar visai bezcerīgo K. Ulmaņa valdības situāciju janvārī, panākumi bija lieli. Minētā ārzemju brauciena rezultāts bija arī sabiedroto valstu labības piegādes, kas ļāva K. Ulmaņa valdībai apgādāt liepājniekus ar maizi. 1919. gada 26. februārī Latvijas Pagaidu valdības sēdē zemkopības ministrs ziņoja, ka no Latvijas sūtniecības Londonā saņemta telegramma, ka tur sagatavoti pārtikas produkti un citas preces nosūtīšanai uz Latviju.⁴⁹ Tas radīja pagrieziena vietējo iedzīvotāju attieksmē pret K. Ulmaņa valdību, jo, kas deva maizi, tam lielā mērā piederēja simpātijas. Iekšlietu ministra Miķeļa Valtera atmiņās par iedzīvotāju attieksmi pret Latvijas Pagaidu valdību 1919. gada pirmajos mēnešos teikts: “Kas mēs bijām atbraukuši uz Liepāju? Daudziem tikai taču avāntūristi, dēkaini cilvēki — un te nu pēkšņi tie sagādājuši maizi. Es domāju, tikai ar to dienu sāka uz mums skatīties drusku kā uz patiesu valdību. [...] Tā bija pirmā siltā straume, kas atkausēja ļaužu vienaldzības un paguruma ledu.”⁵⁰ Ievērojot darba pieaugumu pārti-

kas apgādes jomā, Latvijas Pagaidu valdība 1919. gada 17. martā atjaunoja Apgādības ministrijas darbību, ministra posteni uzticot Jānim Blumbergam.

1919. gada 9. aprīlī Liepājā ieradās amerikāņu tvaikonis “*Lake Vimico*” ar 1200 tonnām kviešu miltu. Par to laikraksts “*Latvijas Sargs*” nākamajā dienā ziņoja: “*Latvijas Pagaidu valdība, atzīmējot šo ievērojamo gadījumu un gribēdama izteikt savas prieka jūtas, devusi rīkojumu visām valdības iestādēm izlikt valsts karogus.*”⁵¹ Latviešu laikraksti aizrautīgi puda pateicības jūtas sabiedroto valstīm, bet it sevišķi “*lielajai aizjūras demokrātijai*” — ASV. Kārlis Skalbe labības piegādes gleznaini tēloja kā “*Baltmaizes madamas*” atbraukšanu. Jau nākamajā dienā pēc amerikāņu miltu kuģa ierašanās maizes cenas Liepājā spēji kritās. Kad iedzīvotāji sāka saņemt maizi uz kartiņām, cenas turpināja kristies. Līdzās priekam par sabiedroto palīdzību valdības laikraksts “*Latvijas Sargs*” uzsvēra: “*Maize, kura mums tikusi, nav tik vien priekš tam, lai mēs to notērētu, tā ir mājiens un tas ierocis, ko sabiedrotie mums dod priekš ciņas ar lieliniekiem. Caur maizi pie brīvas Latvijas! Paēst un uzvarēt izbadējušus laupītājus!*”⁵²

Pievedumi no ārzemēm būtu stipri vairojušies, ja nebūtu noticis vāciešu organizētais 16. aprīļa pučs, kura mērķis bija gāzt K. Ulmaņa valdību un formāli nodot varu vācu ielikteņu valdībai, kuras vadību uzņēmās Andrievs Niedra. Tomēr arī A. Niedras kabineta pastāvēšanas laikā sabiedrotie savu palīdzību Latvijas iedzīvotājiem neatrāva, bet to sniedza citādā veidā. ASV Pārtikas misijas taktika raksturota laikrakstā “*Valdības Vēstnesis*”: “*Mums tikai jāpateicas Amerikas Pārtikas misijai, kura, neskatoties uz politiskām pārgrozībām zemē un neatzīdama uzurpatorisko Niedras valdību, tomēr sniedza iedzīvotājiem savu palīdzību tieši caur pašvaldības iestādēm, neievērojot nelikumīgās valdības iestādes.*”⁵³

Pēc lielinieku padzišanas no Rīgas un Vidzemes un vācu sakāves Cēsu kaujās ie-

dzīvotāju apgāde ar pārtiku normalizējās. No iekšzemes laukiem bija iespējams piegādāt pilsētām lopus (gaļu) un sviestu. Labību no lauku iedzīvotājiem līdz jaunai ražai nebija iespējams iegūt. Tie lauku apvidi, kuros audzēja maz labības, piemēram, Piebalga, Drusti, kā arī liela daļa Kurzemes, paši bija jāapgādā ar labības ievedumiem no ārpusē. Kurzemē atgriezušies bēgļi vēl 1919. gada jūlijā sākumā sēja rudzus, viņiem bija nepieciešama sēklas labība. Latvijas Pagaidu valdības tirdzniecības un rūpniecības ministrs Spricis Paegle par stāvokli pārtikas apgādē savās atmiņās 1923. gadā rakstīja: “*Lieliniekus izdzina no Vidzemes un pa daļai arī no Zemgales taisni sējas laikā 1919. gada pavasarī [..]. Jau lielinieku valdīšanas laikā visas saimniecības smagi cieta zem viņu varmācībām, ārkārtīgām rekvizīcijām un klaušām un aizejot tie vēl daudziem atņēma sēklu, zirgus, lopus un citu inventāru. Tā daudzas saimniecības bija pataisītas pilnīgi ražot nespējīgas. Tādā kārtā pilsētām un miestiem pārtiku jau visu vasaru vajadzēja piegādāt no ārzemēm. To vispretimnākošākajā veidā pagaidām izpildīja Amerikas Pārtikas komisija uz Latvijas valsts rēķina. Šāda pārtikas piegādāšanas nepieciešamība no ārienes bija paredzama arī vēl pēc jaunās ražas ienākšanas, jo labības visā Latvijā bija iesēts samērā nepietiekoši, lai izmitinātu [tas ir, apgādātu] visas zemes iedzīvotājus cauru gadu.*”⁵⁴ Visas cerības Latvijas Pagaidu valdība lika uz amerikāņu pārtikas misiju. Laikraksts “*Latvijas Sargs*” 1919. gada 20. jūlijā ziņoja: “*Mēs ceram, ka no amerikāņu misijas saņemsim pārtikas līdzekļus tādā daudzumā, ka varēsim līdz jaunai ražai iztikt, pieturoties pie Rīgas normas — 5 mārciņas nedēļā, bet uz laukiem 10–12 mārciņas miltu mēnesī. Še nevar neuzsvērt amerikāņu humanitāti. Viņi sniedz palīdzību bez jebkāda tirdznieciska aprēķina, par miltiem jāmaksā vēlāk, kad mūsu valūta būs labāka. Pie tam amerikāņi neprasa nekādas garantijas, ne arī koncesijas vai priekšrocības vēlāk. Kā jau zināms, bērnu ēdienu*

Latvijas Ministru prezidents Kārlis Ulmanis pēc atgriešanās Rīgā Hipotēku biedrības nama priekšā (tagad Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas ēka). 1919. g. 8. jūlijs

namiem produktus sniedz pilnīgi par brīvu.”⁵⁵ Rīgā 1919. gada jūlijā darbojās 25 sabiedriskās virtuves, kas izsniedza 22 000 bezmaksas pusdienu. Bērnu bezmaksas sabiedriskās virtuves bija arī Rīgas Jūrmalā un tās plānoja drīzumā ierīkot arī citās pilsētās. Cilvēki pie sabiedriskajām virtuvēm sāka stāvēt rindās pusstundu pirms pusdienu izsniegšanas, tikai bērni uz viņiem speciāli ierīkotajām virtuvēm sāka nākt 2–3 stundas iepriekš. Maizes izdalīšanas vietās Rīgā rindu vairs nebija, jo visiem maizniekiem bija pietiekošs daudzums miltu.⁵⁶ “Par humāno rīcību, par palīdzības sniegšanu īstā laikā amerikāņu tautai jāizsaka lielais paldies!” šādas pateicības izpausmes bieži lasāmas 1919. gada Latvijas presē.⁵⁷ Pateicības raksti Latvijas Pagaidu valdībai pienāca arī no daudziem pagastiem. Piemēram, Dobeles pagasta pārstāvji savā vēstulē (1919. g. 26. jūlijā) Ministru prezidentam K. Ulmanim: “Lūdz Pagaidu valdību izsacīt viskarstāko pateicību Sabiedroto valstu

priekšstāvjiem par viņu rūpēm patstāvīgas Latvijas labā un pārtikas izsniegšanu mazturīgiem iedzīvotājiem, kā arī lūgt Sabiedrotos neatsacīties arī turpmāk pabalstīt no kara novārdzināto latvju tautu.”⁵⁸ Avīzes tāpat atzīmēja K. Ulmaņa vadītā kabineta nopelnus: Latvijai ir sagādāta maize, ir nodibinātas tuvas un draudzīgas attiecības ar Sabiedrotiem, bez kuru palīdzības Latvija nespētu pastāvēt. 1919. gada jūlijā kādā no savām runām Tautas Padomē ministru prezidents Kārlis Ulmanis pārtikas apstākļus vērtēja kā apmierinošus. Viņš prognozēja, ka pēc jaunās ražas novākšanas varbūt izdosies pacelt maizes normu vienam cilvēkam līdz vienai mārciņai dienā, bet grūta darba strādniekiem pat vairāk.⁵⁹ Par pārtikas un citu preču piegādēm Latvijai, protams, bija jāsamaksā, taču ne tūlīt, bet vēlāk, kad tā kļūs maksātspējīga. Ārējo parādu apmaksu Latvija varēja sākt 1924. gadā.

1919. gada jūnijā un jūlijā sāka atspirgt

tirdzniecība, kas izmainīja Latvijas pilsētu ārējo veidolu. Laikraksts “Zemgalietis” 17. jūnijā ziņoja: “Rīgā tagad izskatās gandrīz kā miera laikā. Veikali atkal atvērti, logi pilni ar mantām. Viss, kas pērkams, ir aizplūdis uz Rīgu. Cenas ir dārgākas kā Jelgavā, bet Rīgā ir viss dabūjams, pat cigāri.”⁶⁰

Ir saprotamas no bada nāves izglābto Latvijas iedzīvotāju pateicības jūtas Rietumu lielvalstīm par pārtikas piegādēm, kas bagātīgi atspoguļojas tā laika presē un dokumentos. Tomēr ne jau tikai humāni apsvērumi vien mudināja lielvalstis sniegt šo palīdzību, bet gan pirmām kārtām pašu lielvalstu drošības un saimnieciskās intereses. Padomju Krievija bija pasludinājusi par savu gala mērķi vispasaules revolūcijas izraisīšanu, kapitālisma iznīcināšanu un sociālisma ieviešanu. Tā sasniegšanai Krievija izmantoja militāru spēku. Piemēram, Sarkanās armijas iebrukumu Baltijas valstīs 1918. gada decembrī komunisti traktēja kā “kapitālistiskās starpsienas noārdīšanu, kura šķir revolucionāro Vāciju no sociālistiskās Krievijas”. Padomju Krievijas agresīvie vispasaules revolūcijas plāni tieši apdraudēja Rietumeiropas valstis, to demokrātisko iekārtu. Tādēļ (un arī saimniecisku apsvērumu dēļ) Antantei bija jācinās pret Padomju Krieviju. Sabiedrotie nevēlējās sūtīt savu karaspēku uz Baltiju, tā vietā viņi centās apvienot visus vietējos pretlielinieciskos spēkus un pacelt to kaujas spējas. Karojot pret Krieviju dēļ Latvijas teritorijas atbrīvošanas, neatkarīgās Latvijas armija tanī pašā laikā karoja arī Antantes interesēs. Tāpēc Antante arī sniedza palīdzību K. Ulmaņa valdībai. Rietumu lielvalstu plānos neietilpa neatkarīgu Baltijas valstu izveide, bet lielinieku varas gāšana Krievijā. Kaut arī amerikāņi ar pārtikas piegādēm bija sekmējuši Baltijas valstu neatkarības izcīnīšanu, ASV neatmeta cerības par lielinieku režīma drīzu gāšanu Krievijā un 1919. gadā vēl nebija gatavas atzīt Latvijas un citu Baltijas valstu neatkarību. Minētais nemazina Rietumu lielvalstu pārtikas un citu preču piegādes nozīmi. Neatkarīgi no motī-

viem, kuru dēļ palīdzība tika sniegta, ārzemju pārtikas piegāde izglāba lielu skaitu Latvijas iedzīvotāju no bada, tā izraisītām sērgām un nāves. Vislielāko materiālo atbalstu 1919. gada pirmajā pusē K. Ulmaņa valdība saņēma no Amerikas Savienotajām Valstīm; par to lomu palīdzības sniegšanā laikraksts “Latvijas Sargs” rakstīja: “Amerikāņu palīdzība pie Latvijas valsts celšanas ir neatsverama. Latviešu tautas un Latvijas valsts vēsture Amerikas vārdu mūžam minēs ar sirsnību un pateicību. **Tikai no bada izglābtā Latvijā varēja valsti celt**”⁶¹ (uzsvērumš mans — *autors*). Latvijas iedzīvotāji bija izbaudījuši kā vācu okupācijas varu, kas nemaz negribēja glābt viņus no bada, tā arī lielinieku teroristisko režīmu, kas to nespēja, jo atradās karstāvoklī ar Rietumu lielvalstīm, bet citu pārtikas iegādes avotu nebija. Nodrošinādama tā laika apstākļiem kaut cik ciešamu apgādi ar pārtiku, K. Ulmaņa valdība cilvēku apziņā kļuva par vienīgo varu, kas grib un var glābt latviešu tautu no bada un izmiršanas. Tādējādi ārvalstu labības piegādes, veicinot tautas uzticību un atbalstu K. Ulmaņa valdībai un Latvijas neatkarības idejai, pārvērtās par vienu no stiprākajiem ieročiem cīņā pret lieliniecisko sociālismu Latvijā, kurš tautai asociējās ar badu un teroru.

Avoti un piezīmes

- ¹ Laicens L. Kāpēc krita Padomju Latvija. *Cīņa*. 1989. Nr. 2. (3. janv.) 2. lpp.
- ² Andersons E. *Latvijas vēsture. 1914–1920*. Stokholma, 1967. 385. lpp.; Aizsilnieks A. *Latvijas saimniecības vēsture. 1914–1945*. Stokholma, 1968. 127.–130. lpp. un 142.–145. lpp.; Šilde Ā. *Latvijas vēsture. 1914–1940*. Valsts tapšana un suverēna valsts. Stokholma: Daugava, 1976. 295. lpp.
- ³ Kurlovičs G. *Konsultants Latvijas vēsturē un civilizācijā*. 3. Mācību līdzeklis. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998. 11. lpp.
- ⁴ Blūzma V. Debesis palika neaizsniegtas. *Zvaigzne*. 1989. Nr. 2. (Febr.) 2. lpp.

- ⁵ Izraksts no Tautas Padomes sēdes protokola par Latvijas valsts pasludināšanu. *Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls*. 2003. Nr. 3. 142.–143. lpp.
- ⁶ Latvijas jaunās valdības steidzamākais darbs. *Jaunākās Ziņas*. 1918. Nr. 6 (21. nov.) 1. lpp.
- ⁷ Tagad vai nekad. *Līdums*. 1918. Nr. 239. (13. dec.) 1. lpp.
- ⁸ LVVA. 1307. f. 1. apr. 327. l. 60.–64. l.
- ⁹ Turpat, 277. l. 11.–13. l.
- ¹⁰ Winnig A. *Am Ausgang der deutschen Ostpolitik: Persönliche Erlebnisse und Erinnerungen*. Berlin: Staatspolitischer Verlag G. m. b. H., 1921. S. 81.
- ¹¹ LVVA. 1307. f. 1. apr. 277. l. 1. l.
- ¹² Turpat. 327. l. 83. lpp.
- ¹³ Turpat. 277. l. 10.–13. l.
- ¹⁴ Tagad vai nekad. *Līdums*. 1918. Nr. 239. (13. dec.) 1. lpp.
- ¹⁵ Stučka P. Mūsu taškentieši. *Cīņa*. 1989. Nr. 17. (20. janv.) 2. lpp.
- ¹⁶ LVA PA. 31. f. 1. apr. 63. l. 39. l.
- ¹⁷ Andersons E. *Latvijas vēsture. 1914–1920*. Stokholma, 1967. 385. lpp.
- ¹⁸ Stāvoklis komunistiskajā Rīgā. *Strādnieku Avīze*. 1919. Nr. 52. (14. maijs) 1. lpp.
- ¹⁹ “Strādnieku kulaks”. *Baltijas Vēstnesis*. 1919. Nr. 20. (20. jūn.) 1. lpp.
- ²⁰ Šilde Ā. *Latvijas vēsture. 1914.–1940*. Valsts tapšana un suverēna valsts. Stokholma: Daugava, 1976. 295. lpp.
- ²¹ No lielinieku valstības. *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 8. (12. maijs) 1. lpp.
- ²² Lielinieckā Latvija. IV. *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 7. (10. maijs) 1. lpp.
- ²³ Vai latviešu strādniekam jānožēlo lielinieku aiziešana? *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 2. (5. maijs) 2. lpp.
- ²⁴ Strādnieku stāvoklis lielinieku laikā Jelgavā. *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 26. (3. jūn.) 2. lpp.
- ²⁵ Brīvā tirdzniecība un pārtikas monopols. *Uz priekšu*. 1919. Nr. 29. (8. febr.) 1. lpp.
- ²⁶ No lielinieku valstības. *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 8. (12. maijs) 1. lpp.
- ²⁷ LVA PA. 31. f. 1. apr. 63. l. 35. l.
- ²⁸ LVA. 1. f. 11. apr. 30. l. 12. l.
- ²⁹ Turpat. 3. apr. 34. l. 13. l.
- ³⁰ Treijs R. *Latvijas Komunistiskā partija 1919. gadā*. Rīga: Liesma, 1968. 118. lpp.
- ³¹ LVA PA. 31. f. 1. apr. 63. l. 39. l.
- ³² Kroders A. Ir pats pēdējais brīdis. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 36. (3. marts) 1. lpp.
- ³³ LVA PA. 31. f. 1. apr. 63. l. 35. l.
- ³⁴ Turpat. 40. l.
- ³⁵ LVA. 1. f. 3. apr. 51. l. 88. l.
- ³⁶ Turpat. 11. apr. 39. l. 33. lpp.
- ³⁷ Turpat. 3. apr. 19. l. 27. l.
- ³⁸ Mantojums. *Uz priekšu*. 1919. Nr. 14. (21. janv.) 1. lpp.
- ³⁹ LVA. 25. f. 1. apr. 39. l. 169. l.
- ⁴⁰ Bērziņš V. *Latviešu strēlnieki — drāma un tragēdija*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 1995. 167. lpp.
- ⁴¹ LVA. 25. f. 1. apr. 14. l. 1. l.
- ⁴² Turpat. 17. l. 11. l.
- ⁴³ Strādnieku šķiras maldināšana. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 37. (4. marts) 1. lpp.
- ⁴⁴ Laicens L. Kāpēc krita Padomju Latvija? *Cīņa*. 1989. Nr. 2. (3. janv.) 2. lpp.
- ⁴⁵ Lielinieckā Latvija. IV *Zemgaliētis*. 1919. Nr. 8. (12. maijs) 3. lpp.
- ⁴⁶ Virza E. Ko darīt? *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 131. (5. sept.) 1. lpp.
- ⁴⁷ LVA PA. 240. f. 2. apr. 191. l. 34. l.
- ⁴⁸ Maize un politika. *Strādnieku Avīze*. 1919. Nr. 14. (21. febr.) 1. lpp.
- ⁴⁹ LVVA. 1307. f. 1. apr. 277. l. 87. l.
- ⁵⁰ Kroders A. *Astoņpadsmitais novembris*. Rīga: “Pagalma” izdevums, 1938. 15. lpp.
- ⁵¹ *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 68. (10. apr.) 1. lpp.
- ⁵² Br. E. Maize Latvijai. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 69. (11. apr.) 1. lpp.
- ⁵³ Br. Dārdzība un tās apkarošana. *Valdības Vēstnesis*. 1919. Nr. 1. (1. aug.) 3. lpp.
- ⁵⁴ Paegle S. *Kā Latvijas valsts tapa*. Rīga: Autora apgādībā, 1923. 327. lpp.
- ⁵⁵ Pārtikas izredzes. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 91. (20. jūl.) 1. lpp.
- ⁵⁶ LVVA. 1307. f. 1. apr. 1316. l. 36. l.
- ⁵⁷ Pārtikas izredzes. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 91. (20. jūl.) 1. lpp.

⁵⁸ LVVA. 1307. f. 1. apr. 1316. l. 30. l.

⁵⁹ Tautas Padomes trešā sesija. Ministru prezidenta runa. *Strādnieku Avīze*. 1919. Nr. 65. (19. jūl.) 1. lpp.

⁶⁰ Latvija. *Zemgālietis*. 1919. Nr. 37. (17. jūn.) 2. lpp.

⁶¹ Latvijas pateicība amerikāņiem. *Latvijas Sargs*. 1919. Nr. 109. (10. aug.) 1. lpp.

DIE HUNGERSNOT IN LETTLAND 1919 ZUR ZEIT DER HERRSCHAFT DER BOLSCHEWISTEN

Paulis Gavars

Zusammenfassung

Stichwörter: *Versorgung mit Nahrungsmitteln, Hungersnot, Aussterben der Bevölkerung, Beihilfe der Aliirten, Einfuhr von Nahrungsmitteln*

Am 18. November 1918 wurde ein unabhängiger Staat — Republik Lettland — proklamiert. Für die provisorische Regierung Lettlands mit Ministerpräsidenten Kārlis Ulmanis an der Spitze wurde die Versorgung der Bevölkerung mit Nahrungsmitteln zu vordringlicher Aufgabe. Das war nicht nur eine wirtschaftliche, sondern auch sehr bedeutsame politische Frage. Nur solche Regierung, die imstande sein wäre, die Bevölkerung des Landes mit Brot zu versorgen und solcherweise eine Möglichkeit zum Durchkommen zu bieten, könnte sich die Unterstützung und Geltung unter der Bevölkerung verschaffen. Die Regierung von K. Ulmanis suchte die Beihilfe bei den westlichen Aliirten, besonders bei den USA, die für Lettland das Getreide und andere Lebensmittel lieferten. Am Anfang 1919 fast das ganze Territorium Lettlands besetzte die Rote Armee Sowjetrusslands und hier wurde die Sowjetmacht, das heisst, die Macht der Bolschewisten, gegründet. Demnächst in Lettland trat gleiche Hungersnot wie in Russland ein. Der einzige Ausweg aus der Hungersnot könnte die Einfuhr von Getreide aus westlichen Staaten sein, doch das war für Sowjetrussland und Sowjetlettland unmöglich, weil die russischen und lettischen Bolschewisten mit den westlichen Grossmächten im Krieg standen. Zur Zeit der Herrschaft von Bolschewisten (Januar 1919 — Ende Mai 1919) erfolgte massenhaftes Aussterben der Bevölkerung an Hunger. Nur in Riga verhungerten 8590 Menschen. Die Hungersnot, der Terror und unsinnige Agrarpolitik riefen die Unzufriedenheit und antibolschewistische Einstellung der Bevölkerung hervor. Nachdem die Bolschewisten eine schwere Niederlage erlitten und aus Kurzeme und Vidzeme vertieben wurden, normalisierte die Regierung von K. Ulmanis einigermassen die Versorgung der Bevölkerung mit Nahrungsmitteln. Am meisten wurde das Getreide aus den USA eingeführt. Die ausländischen Lieferungen von Lebensmitteln retteten eine grosse Zahl der Einwohner Lettlands vor der Verhungerung. Indem die Regierung von K. Ulmanis die Versorgung der Bevölkerung mit Nahrungsmitteln sicherstellte, wurde diese Regierung im Bewusstsein der Menschen zu einziger Macht, die das lettische Volk vor Hunger und Aussterben retten will und kann. Die Getreidelieferungen der Westmächte wurden zu einer der stärksten Waffen im Kampfe gegen den bolschewistischen Sozialismus, der sich im Bewusstsein der Menschen mit Hunger und Terror assoziierte.